

OVERGADEN.

Kurator Tone Olaf Nielsen gennemgår udstillingen, som præsenterer værker af kunstnerne Runo Lagomarsino og Johan Tirén, der undersøger begrebet ideologi.

ESSAY

Virkeligheden under indflydelse

Af Tone Olaf Nielsen

Those Who Control the Past Command the Future - Those Who Command the Future Conquer the Past er en udstilling om ideologier og deres indvirkning på vores opfattelse af virkeligheden. Udstillingen har hentet sin titel fra en passage i George Orwells dystopiske roman *1984*. Romanen tegner et billede af et fremtidigt totalitært samfund, som kontrollerer sine borgere ved hjælp af overvågning og en kontinuerlig omskrivning af historien for at få den til at stemme overens med regimets verdensbillede.¹ Ganske som i romanen undersøger udstillingen, hvordan ideologi strukturerer den måde, hvorpå vi opfatter os selv og verden omkring os. Eller sagt med andre ord: Hvorledes ideologier konstruerer det, vi kender som virkeligheden. Hvorfor kuratere en udstilling om begrebet ideologi netop nu, vil nogle måske spørge? Vi befinder os trods alt i en tid, hvor "socialismens og kommunismens sammenbrud" med Berlinmurens fald og stadig flere socialistiske og demokratiske regeringers overgivelse til en kapitalistisk samfundsøkonomi er blevet tolket som "ideologiernes endeligt". Argumentet lyder, at kapitalismens triumferende udvikling - først i USA og Europa og siden 1990 over det meste af verden - er resultatet af en naturkraft "ligesom vejret [...] der kommer og går uden nogen styrende menneskelig kraft."² Kapitalismen er med andre ord hævet over ideologi. Man kunne dog hævde, at det, vi har været vidne til siden Berlinmurens fald, snarere er et hegemonisk *ideologiskifte* fra en kollektivistisk socialistisk/socialdemokratisk opfattelse af samfundet til en individualistisk liberal/neoliberal. Overgivelsen til en proglobal markeds politik, der i nogle lande har medført en gradvis afvikling af velfærdsstaten, er blevet ledsaget af heftige kulturkampe og opgør om retten til at bestemme samfundets normative værdier. Disse vidner om en stærkt ideologi-baseret politik. Således kan man med Gregory Elliot hævde, at vor tid er en "fundamentalt ideologisk tidsalder."³

Med dette i mente kan det være nyttigt at præcisere, hvordan vi benytter begrebet "ideologi" i denne udstilling. Den anvender en bred definition af ideologi som en betydnings-skabende proces, der a) producerer en verdensbeskrivelse og en fortolkning af den eksisterende samfundsorden, b) tilbyder en model for, hvad det "gode" samfund indeholder, og c) giver et bud på, med hvilke midler politisk og dermed social forandring kan skabes. Det sidste punkt er stærkt influeret af Antonio Gramscis begreb *ideologisk hegemoni*, som han definerer som én klasses ideologiske dominans og kontrol over *hele* samfundet.⁴ I et forsøg på at forklare, hvordan den kapitalistiske klasse har opnået hegemoni, tager Gramsci afstand fra traditionelle marxistiske magtteorier og hævder, at hegemonisk kontrol ikke alene opnås og fastholdes ved at anvende eller true med magtanvendelse i det politiske liv, men ved at fabrikere konsensus på tværs af classeskel i det civile samfund. Ifølge Gramsci kan intet styre opretholdes ved primært at anvende sin statsmagt og væbnede styrker; det er også nødt til at have bred folkelig opbakning og legitimitet. Ifølge Gramsci finder denne fabrikation af konsensus sted overalt i den sociale orden i institutioner, menneskelige relationer, populærkulturen, osv. Således skabes et ideologisk bånd mellem magthaver og befolkningen. De underordnede klasser internaliserer gradvist den herskende klasses idéer, former, moral og interesser og ender med at se dem som "sund fornuft" og "tingenes naturlige tilstand". For Gramsci er den eneste måde, hvorpå den herskende kapitalistiske klasses hegemoni kan bringes til ophør, at bryde dette ideologiske bånd. Dette kan kun ske ved at danne et "mod-hegemoni", der fokuserer ligeligt på strukturel og ideologisk forandring. Først da vil de underordnede klasser kunne tilegne sig en bevidsthed, der tillader dem at sætte spørgsmålstejn ved den herskende klasses ret til at herske.

I et forsøg på at undersøge disse forskellige aspekter af ideologi er udstillingen inddelt i tre sektioner, som præsenterer syv nyere værker af Runo Lagomarsino og Johan Tirén. Lagomarsino og Tirén er begge pt. bosat i Sverige og har i det seneste årti, både sammen og enkeltvis, arbejdet med kunst, som fokuserer på vor tids magtstrukturer og de historiske, ideologiske, politiske og sociale konstruktioner, der opretholder dem. I udstillingens første sektion præsenterer Tirén to projekter, som på forskellig vis undersøger de ideologiske præmisser for den voksende politiske højredrejning i Europa. I udstillingens anden del sætter fire værker af Lagomarsino denne drejning i et diskursivt og historisk perspektiv. Udstillingens sidste sektion præsenterer et kollektivt værk af de to kunstnere, som reflekterer over mulighederne for at danne et fremtidigt "mod-hegemoni". Fælles for alle værkerne er deres forsøg på at indkredse det øjeblik, hvor ideologi dekonstruerer; hvor ideologi i Derridask forstand afslører sig selv som blot et "supplement" til eller stedfortræder for det fundamentale fravær af en ekstern virkelighed eller sandhed, som ville kunne retfærdiggøre dens fortsatte virke. Ideologi blotlægges som en ren lingvistisk konstruktion, blottet for enhver betydning uden for det system af sammenhænge, det eksisterer i.⁵ Med denne indkredsning afdækker udstillingen små revner i systemet, fra hvilke man kan gøre modstand.

THOSE WHO CONTROL THE PAST
COMMAND THE FUTURE - THOSE
WHO COMMAND THE FUTURE CON-
QUER THE PAST

1. SEPTEMBER - 21. OKTOBER 2007

Johan Tirén, *Noteringar med anledning av firandet av en nationaldag*, 2007

Noter

- 1984 blev skrevet i 1948 som en kritik af totalitarisme og som et forsvar for demokratisk socialisme. Bogen handler om Winston Smith og hans fornedelse af den totalitære stat, Oceania, han bor i. I år 1984 regeres Oceania af Partiet, hvis alvidende, allestedsnærværende leder, Big Brother, udøver kontrol over sine borgere ved hjælp af et antal kontrollerende strategier, som udtrykkes i partislogans. Denne udstillings titel er en let omskrivning af et af disse slogans, som i romanen lyder: "Den, der behersker fortiden, behersker fremtiden: den, der behersker nutiden, behersker fortiden." Se George Orwell, *1984*, 1949 (dansk 1950), del 3, kapitel 2.
- Citeret fra Charles Esche, "Modest proposals or why the choice is limited to 'how the wealth is to be squandered'", i *2nd Berlin Biennale*, Oktagon Verlag, Köln, 2001.
- Citeret fra Gregory Elliots artikel om ideologi i *A Dictionary of Cultural and Critical Theory*, red. Michael Payne, Oxford: Blackwell Publishers Inc., 1999, s. 256.
- Vores definition af ideologi er inspireret af den definition, der anvendes i Per Fruenlund, Morten Svenningsen & Jon Emil Simonsen, "Kulturkamp eller status quo? En diskursteoretisk analyse af VK-regeringens positionering i kulturkampen", på http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/346/1/Kulturkamp_eller_status.pdf. Opsummeringen af Antonio Gramscis definition af ideologi er baseret på Philip Hammonds essay "Cultural Identity and Ideology", på myweb.lsbu.ac.uk/philip-hammond/1999b.html, Gregory Elliots og M.A.R. Habibs artikler i *A Dictionary of Cultural and Critical Theory*, red. Michael Payne, Oxford: Blackwell Publishers Inc., 1999, s. 226-28 & 252-56 og diverse artikler i *The Columbia Dictionary of Modern Literary and Cultural Criticism*, red. Joseph Childers & Gary Hentzi, New York: Columbia University Press, 1995, s. 131-32 & 149-51.
- Min anvendelse af begrebet "supplement" er inspireret af Pablo Henrik Llambias' essay "Et supplement til den danske velfærdsstat", i Trine Rytter Andersen, Kirsten Dufour, Tone O. Nielsen & Anja Raihthel (red.), *Minority Report: En udfordring af intolerancen i dagens Danmark_Station 4: Bogen*, Århus: Århus Festival for Samtidskunst 2004, 2004.

GUIDE

Johan Tirén, *Vi säger vad du tänker*, 2005/2007

Det første værk, beskueren møder, er Tiréns omfattende videoinstallation *Vi säger vad du tänker*. Værket er en kritisk undersøgelse af det ultranationalistiske og fremmedfjendske svenske parti Sverigedemokraterna som havde stor fremgang i Skåne ved det svenske valg i 2006 - og analyserer partiets ideologi, historie og strategier. Værket består af tre videointerviews projiceret på tre store fritstående skærme. Kunstneren diskuterer i værket Sverigedemokraternas ideologi og fremgang med partiets tidligere sekretær, Jan Milld, den tidligere pressechef, Jonas Åkerlund, og journalisten Daniel Pohl, som i en årrække har fulgt de forskellige højrefløjbevegelser i Sverige. Tirén benytter sig i værket af en dekonstruktiv metode. Frem for at udspørge Sverigedemokraterna på en aggressiv facon, sådan som den politiske opposition og massemedierne ofte gør, tager kunstneren udgangspunkt i en nærlæsning af partiets partiprogram, som han beder partimedlemmerne om at uddybe. Interviewene forløber således som høflige samtaler, der giver partimedlemmerne en sjælden mulighed for indgående at udtrykke deres visioner om det ideelle samfund og dets virkeliggørelse. Men som interviewet skrider

frem, lokker Tiréns fremgangsmåde langsomt uoverensstemmelser og selvmodsigelser i partiets ideologi frem. Nøglebegreber som "nation", "kultur", "svenskhed" og "normalitet" viser sig ikke at være andet end repræsentationer uden nogen original kilde eller bevislig ydre virkelighed, der kan begrunde dem. Interviewet med Daniel Pohl tjener til at analysere disse uoverensstemmelser yderligere og sætte dem ind i en ideologisk og historisk kontekst. *Vi säger vad du tänker* bliver et vidnesbyrd om den generelle politiske udvikling i Europa, hvor partier på den yderste højrefløj oplever stigende indflydelse på parlamentniveau og har formået at rykke hele det politiske spektrum mod højre. Værket peger på Europas manglende evne til at forholde sig til forskellighed som et resultat af immigration og rejser spørgsmålet, om det er de etablerede partiers reaktion på disse højre-ekstremistiske strømninger, der har banet vejen for deres stigende indflydelse.

Johan Tirén, *Noteringar med anledning av firandet av en nationaldag*, 2007

Tiréns videoinstallation er omgivet af plakaterien *Noteringar med anledning av firandet av en nationaldag*, som han producerede tidligere på året i anledning af den svenske nationaldag. Serien tager udgangspunkt i den såkaldt tilforladelige, politisk acceptable og ofte samfundsunderstøttede nationalisme, der manifesterer sig under nationaldage og nationale sportsbegivenheder. I serien illustrerer Tirén, med afsæt i Gramscis beskrivelse af hvorledes konsensus fabrikeres, hvordan de ideologiske baserede værdier og anskuelser, der knytter sig til idéen om "nationen" og "nationalisme", er blevet naturaliserede, således at de fremstår som sandheder. Serien minder med sin særlige sammenstilling af billeder og tekst om eksisterende repræsentationer og diskurser kendt fra det sociale og politiske felt. Men ved at placere dem i gallerirummet afslører Tirén deres konstruerede natur. Serien efterlader beskueren med en række spørgsmål: Hvilke understrømme skaber denne socialt accepterede nationalisme? Hvad er relationen mellem disse understrømme og det yderste højres nationalisme? Og hvor, hvis overhovedet, mødes de?

Runo Lagomarsino, *Untitled*, 2003

Med disse spørgsmål i baghovedet føres beskueren gennem Overgaden mellemgang for derefter at træde ind i udstillingens andel sektion, som præsenterer fire værker af Lagomarsino. Det første værk, *Untitled* fra 2003, er installeret midt i rummet og består af et-hundrede længdeenheder håndtegnet på fire stykker millimeterpapir. *Untitled* kan læses som en sønderlemmende kritik af metersystemet som en kompulsiv europæisk standard til at måle, administrere

Runo Lagomarsino, *Notion of Conflict, Dance of the Piñata*, 2004

og kontrollere landområder, mennesker, varer og idéer. Hvad der ved første øjekast ligner en nøjagtig gengivelse af en metrisk lineal, viser sig ved nærmere eftersyn at være en illustration af et uforanderligt og ensartet måleinstrumentes umulighed. Hverken de enkelte enheder eller deres samlede længde svarer til nogen kendt grundenhed i metersystemet. Derudover er de håndtegnede enheder så uregelmæssige, at deres nøjagtige længde og bredde aldrig præcist kan fastslås. Med disse "ufuldkommenheder" ironiserer Lagomarsino over metersystemets påstand om permanent, perfektion og målbarhed, og afslører det som en arbitrær, imaginær konstruktion. Det system, som Vesten fortsat anvender til at kolonisere landområder, optegne landegrænser, kontrollere folkeslag og administrere varer, viser sig at være fiktion og kan ikke påberåbe sig nogen universelle belæg for sit fortsatte ideologiske hegemoni.

Runo Lagomarsino, *Untitled (Extended Arguments)*, 2005

Lagomarsinos andet bidrag, single-channel videoen *Untitled (Extended Arguments)* er projiceret til højre for tegningen. Videoen er baseret på dokumentaroptagelser af en kvalifikationskamp til verdensmesterskabet i fodbold i 1973 mellem Chile og Sovjetunionen og looper det mål, som det chilenske hold scorede i kampen. Det bemærkelsesværdige ved denne kamp er a) at den fandt sted kort efter militærkuppet d. 11. september, hvor den demokratisk valgte marxistiske præsident Salvador Allende blev afsat af general Pinochet, som indførte et højreorienteret militærdiktatur, der bibeholdt magten i sytten år, b) at den blev spillet i det berygtede Estado Nacional, et fodboldstadion i Chiles hovedstad Santiago, hvor tusindvis af politiske modstandere blev fængslet, tortureret og henrettet af Pinochets junta, c) at det chilenske hold spillede mod sig selv, eftersom det sovjetiske hold boykottede begivenheden i protest mod Pinochets regime. Uden nogen modstander "vandt" det chilenske hold kampen. *Untitled (Extended Arguments)* er en rammende undersøgelse af, hvorledes oppositionelle stemmer afvises og bringes til tavshed, og hvilket ansvar medborgere har i en sådan process. Ved at vise målscoreningen igen og igen peger Lagomarsino på det øjeblik, hvor al opposition er blevet gjort tavs, og hvor den demokratiske meningsudveksling er blevet erstattet af totalitær monolog. Alligevel spiller de chilenske

fodboldspillere som om intet er hændt, som om deres medvirken ingen konsekvenser har. På ét niveau påmindes værket om de svindende muligheder for civil ulydighed og den ukonstitutionelle fængsling af politiske fanger efter vores 11. september og den efterfølgende Krig mod Terror. På et andet rejser det spørgsmålet om, hvad effekterne af den generelle højredrejning af det politiske spektrum vil blive. Nærmer vi os, med såvel højre- som venstrefløjspartier der hævder at udgøre midten af Vestens politiske spektrum, også en situation, hvor vi i kampen for det sidste ord har bragt etniske, religiøse og politiske andre til tavshed?

Runo Lagomarsino, *Notion of Conflict, Dance of the Piñata*, 2004

Lagomarsinos tredje bidrag er single-channel videoen *Notion of Conflict, Dance of the Piñata*. Værket er installeret bag *Untitled* og undersøger aspekter af undertrykkelse og modstand gennem referencer til piñata-legen. Piñata er en gammel latinamerikansk leg, hvor deltagerne udstyret med en kølle og bind for øjnene én efter én forsøger at slå en piñata-figur af papmaché itu for at tilegne sig slikket/legetøjet indeni. Legens historie er kompleks. Den blev angiveligt bragt fra Italien til Kina af Marco Polo og senere introduceret til Latinamerika af de europæiske kolonisatorer, der brugte den som et pædagogisk redskab ved "kristningen" af "de indfødte". I dag er piñataen blevet en del af populærkulturen og er et fast element ved særlige anledninger, såsom fødselsdage og jul. Lagomarsinos video viser en mandsperson, som med bind for øjnene anstrenger sig for at ramme en piñata, der har form som en menneskekrop klædt i militæruniform. Da det endelig lykkes personen at ramme piñataen, er slagene brutale og voldelige. Efter nogle minutter fader videoen langsomt til sort, og beskueren må gisne om, hvad der videre sker. Den sort-hvide video uden lyd genkalder billeder og erindringer fra 1970'ernes Latinamerika og henleder såvel tanken på kontinentets mange voldelige diktaturer som på de efterfølgende folkelige opstande. Men ved at appropriere piñataen lykkes det Lagomarsino at kontekstualisere denne historie ideologisk. Piñataen peger ikke bare på koloniseringsperioden som institutionaliseringen af disse undertrykkende voldsformer, men ligeledes på de efterfølgende modstandsformer, kulturelle oversættelser og hybridiseringer, som fulgte med dekoloniseringen af Latinamerika. Med disse dobbelte

referencer rejser *Notion of Conflict, Dance of the Piñata* ikke alene vigtige spørgsmål om modstand mod undertrykkelse, men beder os om at tage stilling til vores egen position i forhold til sådanne handlinger.

Runo Lagomarsino, *Casi Quasi Cinema*, 2006

Den skulpturelle installation *Casi Quasi Cinema* fra 2006 afslutter udstillingens anden sektion. Værket tager udgangspunkt i Gillo Pontecorvos berømte film *Slaget om Algiers* fra 1966, som rekonstruerer den antikolonialistiske modstand i Algeriet under den Algeriske Uafhængighedskrig mod Frankrig i 1950'erne. Den 27. august 2003 viste The US Directorate for Special Operations and Low-Intensity Conflict ved Pentagon filmen for sine medarbejdere, da man anså den for at være en nyttig illustration af de problemer, man stod over for i Irak. *Casi Quasi Cinema* er en fiktiv model af den biograf, hvor Pentagon potentielt kunne have vist *Slaget om Algiers*. Modellen inkluderer bænke og en skærm, hvor teksten fra en flyer, som annoncerede visningen til Pentagons medarbejdere, er projiceret. Ved at fokusere på filmens modtagelse og anvendelse tydeliggør Lagomarsino sammenhængen mellem en fortid med kolonialisme og en imperialistisk nutid. Værket peger med sin appropriation af Pentagons sammenligning af den Algeriske Uafhængighedskrig med invasionen af Irak i 2003 ikke alene på, hvordan historien til stadighed genanvendes og genlæses med magtintensivering for øje. Vigtigere er det, at værket tvinger os til at genoverveje, om vi overhovedet kan hævde, at kolonialismens æra er afsluttet, eller om "Operation Enduring Freedom" (den amerikanske regerings officielle betegnelse for sit militære modsvar på angrebene på USA d. 11. september 2001) rent faktisk er et eksempel på neo-kolonialisme i globaliseringens tidsalder.

Johan Tirén & Runo Lagomarsino, *Waiting for the demonstration at the wrong time*, 2003/2007

Udstillingen afsluttes med fællesværket *Waiting for the demonstration at the wrong time*, som er installeret på bagsiden af titelvæggen i mellemgangen. Det store farveprint afbilder to mandspersoner med lydudstyr, der ankommer til stedet, hvor én af mange demonstrationer imod EU blev afholdt, da Danmark var vært for EU-topmødet i 2002. Men landskabet er mennesketomt, og personerne er enten ankommet for tidligt eller for sent. På humoristisk vis tegner værket et præcist billede af de nuværende muligheder for et "mod-hegemoni". Stillet over for højrefløjens krav på midten af det politiske spektrum og dens appropriation af venstreorienterede mål, koncepter og terminologier fremstår venstrefløjen i Vesten desorienteret og ude af stand til at handle. Venstrefløjens nye generationer er ankommet for sent til at tage del i Ungdomsoprøret i 1968 og for tidligt til at visualisere virkelige alternativer til den nuværende verdensorden. På denne baggrund synes en mulighed at være, at Vestens venstrefløj kigger sydpå for at hente nye idéer og strategier. Der synes et "mod-hegemoni" at være undervejs, som muligvis vil være i stand til at dekonstruere de nuværende repræsentationer af en besejret vestlig venstrefløj.

CV - RUNO LAGOMARSINO

Runo Lagomarsino er født i 1977 og har en bachelorgrad fra Konsthögskolan Valand (2001) samt en mastergrad fra Konsthögskolan i Malmö (2003). Han undersøger i forskellige medier, hvordan samtidens politiske og sociale miljøer udvikler sig gennem forskellige diskursive og historiske processer, der producerer billeder og metaforer, gennem hvilke vi læser og genlæser historien og samfundet. Lagomarsinos kunstneriske arbejde analyserer på forskellig vis spændingerne mellem universalisme som en inkluderende humanitet samt kolonialismens og postkolonialismens realiteter. Blandt hans seneste udstillinger er *Imagine Action* (Lisson Gallery, London, 2007), *Heterotopias: 1st Thessaloniki Biennale of Contemporary Art* (State Museum of Contemporary Art, Thessaloniki, 2007) og *Ground Lost* (Galerija Nova, Zagreb, 2007). Lagomarsino bor og arbejder i Malmö.

CV - TONE OLAF NIELSEN

Tone Olaf Nielsen er født i 1967 og er primært kendt for sit arbejde som uafhængig kurator samt transnationale, interdisciplinære projekter som *Democracy When!? Activist Strategizing in Los Angeles* (2002) og *Minority Report: En udfordring af intolerancen i dagens Danmark* (2004). Hun karakteriserer sin praksis som aktivistisk, og hendes projekter udforsker mulighederne for at bruge udstillingsmediet som et redskab til sociale forandringer. I samarbejde med kurator Frederikke Hansen etablerede Nielsen i 2005 det kuratoriske kollektiv *Kuratorisk Aktion*, som med en feministisk, queer og aktivistisk tilgang laver projekter, der dekonstruerer den hvide vestlige mands privilegium. I 2006 realiserede Kuratorisk Aktion det omfattende *Rethinking Nordic Colonialism: A Postcolonial Exhibition Project in Five Acts* for NIFCA, Nordisk Institut for Samtidskunst. Nielsen bor og arbejder pt. i København.

CV - JOHAN TIRÉN

Johan Tirén er født i 1973. Han har studeret på Det Kgl. Danske Kunstakademi (1998-2003) og har en mastergrad fra Konsthögskolan i Malmö (2004). Han arbejder primært med videomediet og betjener sig ofte af interviews i såvel researchfasen som i den endelige præsentation af værket. Tiréns kunstneriske arbejde kredser om historie og ideologi og involverer bl.a. kritiske studier af forskellige sociale problemstillinger såsom asylpolitik i Europa samt xenofobi og racisme i Danmark og Sverige. Hans seneste udstillinger er *Deep Search* (Göteborgs Konsthall, 2006), *Out of sight* (Verkligheten, Umeå, 2006), *We're saying what you're thinking (Manifestations of creative dissent)* (Lunds Stadshall, 2006), *Landscape* (Studio 44, Stockholm, 2006) og *Contribution to an archive* (SKISS, Nynäshamn, 2005-06). Tirén bor og arbejder i Stockholm.

OMVISNINGER

Torsdag d. 6. september 2007 kl. 19 viser kurator Tone Olaf Nielsen rundt i udstillingen. Rundvisningen er gratis og alle er velkomne. Tilmelding ikke nødvendig.

NÆSTE UDSSTILLING

Fredag d. 9. november er der fernisering på udstillingen *In the Poem About Love You Don't Write the Word Love* kurateret af den britiske kurator Tanya Leighton. Udstillingen varer indtil d. 20. januar 2008.

Tak til Elastic, Kristina Glaffey, Morten Goll, Frederikke Hansen, Pablo Henrik Llambias, Elisabeth Molin og Overgaden.

Udstillingen er realiseret med støtte fra

IASPIS

KUNSTRÅDET

norden

Kulturkontakt Nord

Overgaden er støttet af Kunstrådets Billedkunstudvalg